İstanbul Üniversitesi Yayın No.: 5197
Edebiyat Fakültesi Yayın No: 3454
Takım Numarası : 978-975-404-947-3 (Tk.)
I.S.B.N : 978-975-404-948-0 (1.c)

VIII. MİLLETLERARASI TÜRKOLOJİ KONGRESİ

30 Eylül - 04 Ekim 2013 - İSTANBUL

VIII. INTERNATIONAL TURCOLOGY CONGRESS

30 September - 04 October 2013 - ISTANBUL

BİLDİRİ KİTABI
BOOK OF PAPERS
I

Yayına Hazırlayanlar
Prof. Dr. Dr. Mustafa ÖZKAN
Doç. Dr. Enfel DOĞAN

İSTANBUL - 2014

Editörler
Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN
Doç. Dr. Enfel DOĞAN
Doç. Dr. Fatih M. SANCAKTAR
Doç. Dr. İbrahim ÇEŞMELİ

Tashih - Mizanpaj
Arş. Gör. Gürer Cemal ATABAŞ
Arş. Gör. Sibel AY
Arş. Gör. Didem AKYILDIZ AY
Arş. Gör. Hande GÜNÖZÜ
Arş. Gör. Ömer GÜVEN
Arş. Gör. Fatma ÖZKAN KURT
Arş. Gör. Sinem SERİN
Arş. Gör. Ümran YAMAN

Dizgi - Kapak
Oğuz BARIŞ

Baskı - Cilt
Göksu Ofset
Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No.81/27-35
Topkapı- Zeytinburnu / İSTANBUL
Tel: 0212 613 56 32 – e-posta: info@goksuofset.com

İstanbul - 2014

Prof. Dr. TURAN YAZGAN'IN BAKIŞ AÇISI İLE TÜRK DÜNYASI'NIN ALFABE BİRLİĞİ MESELESİ

THE ISSUE OF ALPHABET UNITY IN TURKIS WORLD FROM Prof. Dr. TURAN YAZGAN'S PERSPECTIVE

İbrahim AKIŞ*

ÖZET

Türk Dünyası'nın en önemli meselelerinin başında alfabe birliği meselesi gelmektedir. Alfabe birliği sağlandığı takdirde Türk Dünyası'nın herhangi bir köşesinde çıkan bir gazete, dergi veya kitap Bakü'de, Aşgaabat'ta, Semerkant'ta, Buhara'da, Bişkek'te, Almatı'da, Ankara'da okunabilecektir.

Prof. Dr. Turan Yazgan Hocamız alfabe birliğinin ortak bir yazı dilini sağlayacak ilk adım olduğunu söylerdi. Ortak bir yazı dilinin oluşmasının diğer şive ve lehçeleri ortadan kaldırmayacağını, bunların gene devam edeceğini, ancak hepimizin bir yazı dilinde birleşebileceğini, bunu sağlayacak ilk adımın ise alfabe birliği olması gerektiğini ifade ederdi.

Prof. Dr. Turan Yazgan Hocamız, alfabenin ilmi bir mesele değil siyasi ve iktisadi bir mesele olduğunu söylerdi. Prof. Dr. Turan Yazgan düşüncelerini sadece söylemekle yetinmemiştir. Bu konuda çalışmalar da yapmıştır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra hazırlattığı ve bir milyon adet bastırdığı Türk Alfabesi'ni Türk Dünyası'nın her köşesine dağıtmıştı.

Bu tebliğde Prof. Dr. Turan Yazgan'ın Türk Dünyası'nın ortak alfabe meselesi hakkındaki görüşleri ve yaptığı çalışmalar anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Ortak alfabe, Türk Dünyası, Turan Yazgan, dilde birlik.*

ABSTRACT

Alphabet unity is one of the foremost issues of Turkish World. Once the unity is established, any newspaper, magazine or book published in a corner of Turkish World will be legible in Bakü, Aşgaabat, Semerkant, Buhara, Bişkek, Almatı and Ankara.

Prof. Dr. Turan Yazgan used to say that alphabet unity was the first step to achieve a common language for writing. He also stated that the formation of a common language for writing would not eliminate the present accents or dialects, that they would indeed survive, that we could all unite under a common language for writing, and that alphabet unity should be the first step to achieve this objective.

Prof. Dr. Turan Yazgan used to say that an alphabet was not a scientific item but a

* Yrd. Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

political and economic issue. He did not content himself with only expressing his thoughts; he also worked on this issue. He disseminated The Turkish Alphabet, which he prepared and published a million copies after the dissolution of the Union of Soviet Socialist Republics, all around Turkish World.

Prof. Dr. Turan Yazgan's views and Works on the issue of a common alphabet in Turkish World are presented in this paper.

Keywords: Common alphabet, Turkish World, Turan Yazgan, Language Unity.

Türkler tarihleri boyunca Göktürk Alfabesi, Soğd kökenli Uygur Alfabesi, Arap kökenli Türk Alfabesi, Kiril kökenli Türk Alfabeleri ve Latin kökenli Türk Alfabeleri olmak üzere farklı alfabeler kullanmışlardır. Günümüzde de Arap kökenli Türk Alfabesi, Kiril kökenli Türk Alfabeleri ve Latin kökenli Türk Alfabeleri olmak üzere birbirinden farklı alfabeler kullanmaktadırlar.

Dolayısıyla alfabe meselesi Türklerin tarihi bir meselesi olmakla birlikte günümüzde de devam etmekte olan ve henüz sonuçlandırılmamış en önemli meselesidir.

Prof. Dr. Turan Yazgan'ın üzerinde en çok konuştuğu ve en çok yazı yazdığı konulardan birisi Türk Dünyası'nın alfabe birliği meselesidir. Çünkü Yazgan hayatının odak noktasına İsmail Gaspıralı'nın *"Dilde, fikirde, işte birlik"* ilkesini koymuştur. Onun en büyük ülküsü dil birliğinin oluşturacağı fikir birliği ve bu fikir birliğinin neticesinde ortaya çıkacak olan iş birliği meselesidir. Yazgan bu ülkünün yani dil birliği kapısının kilidini açacak anahtarın alfabe birliği olduğunun farkındaydı.

Prof. Dr. Turan Yazgan alfabe birliği için sadece konuşmamış, yazmamış aynı zamanda çalışmıştır da...

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından hazırlanan, Milli Eğitim Bakanlığı'nca baskı işleri yürütülen "Türk Dünyası İçin Alfabe Kitabı" adlı kitap Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 17.07.1992 gün ve 4436 sayılı yazıları ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın 21.07.1992 gün ve 6100 sayılı emirleri ile 1.000.000 adet bastırılmış[1] ve bunlar Türk Dünyası'nın her yanına ücretsiz olarak dağıtılmıştır.

[1] Hüseyin Adıgüzel, Halil Açıkgöz, İbrahim Akış, Ali Parlatıcı, *Türk Dünyası İçin Alfabe Kitabı*, İstanbul 1992, s. 2.

Prof. Dr. Turan Yazgan eskiden kullanılan; *Dış Türkler, Türkîler, Türkî Devletler, Türkçe Konuşan Halklar, Türk Dilli Devletler* adlarını nasıl *Türk Dünyası* adı ile ortadan kaldırmış ve herkesi *Türk Dünyası* adında birleştirmişse Türk Dünyasını tek bir alfabede de birleştirmek istiyordu.

Prof. Dr. Turan Yazgan 18-20 Kasım 1991 Çağdaş Türk Alfabeleri Sempozyumu sonuç bildirisi ile tavsiye edilen 29 harfli Türk Alfabesine beş harf (ä, x, q, ñ, w) eklenmesiyle ortaya çıkan 35 harfli[2] alfabeye en sert tepkiyi göstermiş ve *"Alfabe birliği yerine cahilâne 29+5 harf diyerek düşmanların zorla yaptığını kendi elimizle yaptık!"*[3] demiştir.

Evet, Yazgan Hoca'nın tabiri ile 1991 sonrasında bu muhteşem fırsat âdeta sonuna kadar heba edilmişti.[4]

Rus Çarlığının desteği ile Rus misyoner Nikolay İvanoviç İlminskiy'i (1822-1892) Türk Dünyası'nı alfabe ile bölmeye iten sebep siyasi ve iktisadi idi. Türk Dünyası ilmi sebeplerle alfabeler vasıtasıyla bölünmemiştir. Tamamen siyasi ve iktisadi sebeplerle bölünmüştür. O halde buradan çıkış da aynı şekilde olmalıdır.

Prof. Dr. Turan Yazgan'a göre alfabe "ilim" işi değildir. Alfabe teknik bir iştir. Alfabe iktisadi bir iştir. Hiçbir dilin iki alfabesi yoktur. Yalnız Türkçenin birden fazla alfabesi vardır.[5]

Prof. Dr. Turan Yazgan'ın Türk Dünyasının ortak alfabesi hakkındaki önerilerini maddeler halinde şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Hiçbir dilin iki alfabesi yoktur. Sadece Türkçenin 30 Kiril 8 de Latin kökenli olmak üzere 38 çeşit alfabesi vardır.

2. Alfabe "ilim" işi değildir. İlmin alfabesi transkripsiyon alfabesidir. İlim adamları diledikleri kadar harf ve işaret kullanabilirler.

3. Alfabe siyasi bir iştir. Medeniyet dairesini değiştirir. Araplar gibi kendine mahsus tek alfabe ile okuyup yazan topluluklar konuşma dilinde anlaşamasalar bile "medeniyet dairesi" teşkil ederler.

---

2 *Milletlerarası Çağdaş Türk Alfabeleri Sempozyumu* 18-20 Kasım 1991, (Haz.: Doç. Dr. Nadir Devlet), İstanbul 1992, s. 67-68.

3 Turan Yazgan, "Gaspıralı'nın Doğumunun 150. Yılı", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt: 29, Sayı: 173, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s. 2.

4 Turan Yazgan, a.g.e. s. 2.

5 Turan Yazgan, "Türk Milletinin Tek Ortak Alfabesi Olmalı", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt: 43, Sayı: 253, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, s. 2.

4. Alfabe teknik bir iştir. Basit olmalı, kolay öğrenilmeli ve bir dilin gelişme seyrine de uygun olmalıdır.

5. Alfabe iktisadi bir iştir. Alfabe değiştirmenin maliyeti çok ağırdır. Ayrıca kültürel maliyeti de hesaplanamayacak kadar yüksektir. Bu sebeple bir defada ve kesin olarak halledilmelidir.

Tek alfabenin sağladığı iktisat da hesaplanamayacak kadar çok yüksektir. Çünkü Yakutistan'da basılan bir kitap İstanbul'da da okunursa baskı miktarı yüksek tutulur ve birim maliyeti çok düşer.

Sözlükler yardımıyla, herkes zamanla aynı kitabı okuyabilir.

6. Türkiye Türkçesinin alfabesi yukarıdaki prensiplere uygundur. Türkçenin gelişme seyri dikkate alınarak ve Türk boylarının bazılarının temsilcileri ile birlikte hazırlanmıştır.

Türkiye Türkçesi'nin yeni alfabesi ile meydana getirilmiş edebiyat, Proto Türkçe dâhil tarih boyunca meydana getirilmiş yazılı edebiyattan kat kat fazladır.

Ayrıca 70 milyonluk en büyük Türk topluluğunun alfabesidir.

7. Buna rağmen eksik seslere rağbette ısrar mantıksızlığı devam edecek ve bu husus yazı dilinde birleşme engeli olacaksa, Arap'ın ve Fars'ın sesleri ve eksik sesler için **ä, x, w, q** gibi yeni harfler yerine uygun harflerin altına veya üstüne işaretler konulabilir.

Türkiye Türkleri bugünkü alfabeyi kullanmaya devam eder. Başka coğrafyadaki Türkler ise işaretli olanları kullanırlar.

Sonuç olarak işaretli harfler bugünkü Türkiye Türkçesinin alfabesinde bulunmak ve sayıları beşi geçmemek üzere 29+5 veya 29+4 ilkesi uygulanabilir. Bunun dışında hiçbir yeni harf kullanılmaz.[6]

1991 yılındaki Milletlerarası Çağdaş Türk Alfabeleri Sempozyumu'nda alınan kararla ilim adamlarının önerdiği 29+5 harfli alfabeyi aradan geçen 22 seneye rağmen hâlâ kabul edip tatbik eden tek bir Türk Cumhuriyetinin olmaması da bu meselenin ilmi bir mesele olmadığının en büyük delilidir.

Bu tamamen siyasi bir meseledir. Bu kararı Türk Devletlerinin liderleri

---

[6] Turan Yazgan, "Türk Milletinin Tek Alfabesi Olmalı", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt: 43, Sayı: 253, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, s.1-2; Turan Yazgan, "Alfabe ve Dil Meselesi", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt: 35, Sayı: 207, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2004, s. 1-2.

bir araya gelerek verebilirler. Türkleri tek bir alfabede birleştirme iradesini ortaya koyacak olan liderleri Türk tarihi altın harflerle yazacaktır.

Prof. Dr. Turan Yazgan'ın ifadesiyle Türkler bu iradeyi gösterecek olan liderlerin altından heykelini dikecektir.[7]

[7] Turan Yazgan, *a.g.e.* s. 2.

KAYNAKÇA

YAZGAN, Prof. Dr. Turan, *Türk Dünyasında Dün Bugün Yarın,* 2. baskı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2010.

Milletlerarası Çağdaş Türk Alfabeleri Sempozyumu 18-20 Kasım 1991 (Haz.: Doç. Dr. Nadir Devlet), Marmara Üniversitesi Yayınları, Türkiyat Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1992.

Türk Dünyası İçin Alfabe Kitabı (Haz.: Hüseyin Adıgüzel, Halil Açıkgöz, İbrahim Akış, Ali Parlatıcı), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1992.

YAZGAN, Prof. Dr. Turan, "Gaspıralının Doğumunun 150. Yılı", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi,* Cilt: 29, Sayı: 173, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s. 1- 2.

YAZGAN, Prof. Dr. Turan, "Türk Milletinin Tek Ortak Alfabesi Olmalı", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt: 43, Sayı: 253, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, s. 1- 2.

YAZGAN, Prof. Dr. Turan, "Alfabe ve Dil Meselemiz", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt: 35, Sayı: 207, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2004, s. 1- 2.

YAZGAN, Prof. Dr. Turan, "Değişecekler ve Değişmesi Gerekenler", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt: 29, Sayı: 174, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s. 1- 2.

YAZGAN, Prof. Dr. Turan, "2002 Yılı Yazarlarımız", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 181, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, s. 1- 2.

YAZGAN, Prof. Dr. Turan, "Ön Türkçenin ve Türkçenin Öğreticileri", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi,* Cilt: 39, Sayı: 233, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 1- 2.